

SUMMARY

V. Klochko, S. Kyrylashchuk. Strategy of studies of higher mathematics is with purpose of development of engineering thought of students.

An important place among higher educational establishments is occupied by technical universities, which special purpose consists in activation of process of forming of creative engineering thinking. In the article the forms, methods and facilities of improvement of teaching and educational process, are considered during the studies of higher mathematics of students of technical universities, forming of professional qualities of future engineers.

Key words: engineering thinking, professional training, pedagogical techniques, creative thinking, professional thinking, development of engineering thinking of students, systems of computer mathematics, information technologies.

УДК 378.14

О. Є. Коваль

Тернопільський національний економічний університет

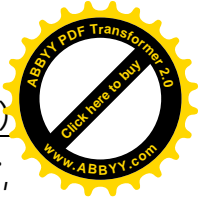
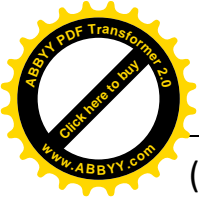
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено проблему формування професійно-моральних цінностей у процесі психолого-педагогічної підготовки. На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури розкрито наукові підходи до виховання професійно-моральних цінностей, обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів вищої економічної школи.

Ключові слова: професійно-моральні цінності, формування професійно-моральних цінностей, педагогічні умови, педагогічна інтеграція, психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів вищих навчальних закладів економічного профілю.

Постановка проблеми. Одним із чинників економічного піднесення України є підготовка нової генерації фахівців, які б бездоганно володіли фаховими компетентностями, вміли швидко реагувати на суспільні виклики, характеризувалися високою загальною культурою. Часто у формуванні готовності до майбутньої професії недооцінюється значення моральних якостей працівників економічної галузі. У сучасному суспільстві посилено пропагується думка, що для успіху професійної економічної діяльності необхідні точний розрахунок, безкомпромісність, жорсткість, а гуманізм, довірливість, порядність – це ті риси, які найчастіше перешкоджають досягненню цілей. У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань вищих навчальних закладів економічного профілю є формування у студентів професійно-моральних цінностей, носіями яких мають бути передусім викладачі, професійний вишкіл котрих відбувається в магістратурі.

Аналіз актуальних досліджень. Як показав аналіз психолого-педагогічних джерел, емпіричних досліджень з розвитку моральної культури

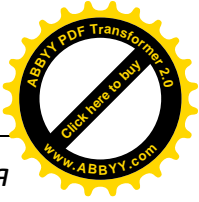

(моральних якостей) студентів вищих закладів освіти (Л. Бурдейної, З. Васильєвої, С. Вітвицької, Л. Вовк, Р. Гейзерської, Д. Гришина, А. Зязюна, Л. Лебедик, М. Левочко, І. Марчука, О. Михайлова, О. Плавуцької, М. Приходько, Р. Скульського, О. Суценка), найоптимальнішими умовами такого процесу є: вдосконалення змісту гуманітарних та психолого-педагогічних дисциплін, здійснення виховних впливів в аудиторних та у позааудиторних формах і методах роботи, створення сприятливого психоемоційного клімату, реалізація сучасних освітніх технологій; інтенсифікація виховної функції науково-педагогічних працівників, використання концепції знаково-контекстного навчання; впровадження діалогічного спілкування професійного спрямування; залучення студентів до пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної і практичної діяльності.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів вищої економічної школи у процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу на основі аналізу педагогічної теорії і практики підготовки фахівців галузі економіки.

Виклад основного матеріалу. У «Сучасному тлумачному словнику української мови» термін «умова» визначається як «необхідна обставина, що уможливорює здійснення, утворення чогось або сприяє чомусь» [9, 878–879]. «Педагогічні умови» – категорія, котра визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [4]. Тож ці умови повинні віддзеркалювати структуру готовності майбутніх фахівців економічної сфери до діяльності в умовах профільного навчання і вміщувати передбачені запроєктованою моделлю компоненти.

Провівши ретельний *аналіз визначених авторами умов та врахувавши результати власних емпіричних наукових пошуків*, а також, що досліджуваний процес здійснюється під час психолого-педагогічної підготовки майбутніми магістрантами економічних вищих навчальних закладів у складних соціально-економічних умовах сучасної дійсності, коли створюється ринкова економіка, виділено такі педагогічні умови, які дають змогу ефективно здійснити формування професійно-моральних цінностей: *удосконалення соціально-виховної складової змісту психолого-педагогічних дисциплін на основі реалізації принципу подвійної*

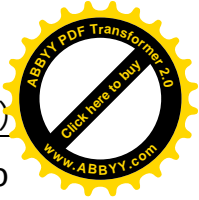
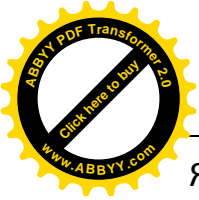

когнітивної мети та концепції рефлексивного підходу; організація виховної діяльності морального змісту в умовах аудиторної та позааудиторної роботи; реалізація новітніх освітніх технологій морального виховання у професійно-освітній галузі.

Серед чинників, що зумовили визначення педагогічних умов, були популярна в європейській педагогіці *концепція рефлексивного підходу* (Г. Васянович) та *принцип подвійної когнітивної мети* (Л. Лебедик).

З'ясування першої педагогічної умови – *вдосконалення соціально-виховної складової змісту психолого-педагогічних дисциплін на основі реалізації принципу подвійної когнітивної мети та концепції рефлексивного підходу* – було зумовлено недостатністю висвітлення питань морального виховання магістрантів, зокрема методик морального виховання, а також тем, що сприяють соціальному становленню та професійно-моральному вишколу майбутніх педагогів в економічній галузі. Йдеться про соціально-виховну складову змісту психолого-педагогічних дисциплін, оскільки саме соціальна педагогіка займається вихованням особистості упродовж її життя, а також професійним зростанням фахівців. Якщо об'єктами педагогічної науки є школярі, то соціальної педагогіки – люди різних вікових категорій.

Удосконалення соціально-виховної складової змісту психолого-педагогічних дисциплін здійснюється через доповнення психолого-педагогічних навчальних курсів темою «Методика формування професійно-моральних цінностей студентів економічних спеціальностей», а також тем, які сприяють поглибленню інформованості про розвиток професійно-моральних якостей майбутніх фахівців економічного профілю – «Педагогічна акмеологія», «Сучасні виховні технології», «Соціально-виховні технології», «Психологія успіху». Отже, вже в назвах тем, що додаються, відстежується реалізація принципу подвійної когнітивної мети та концепції рефлексивного підходу. Йдеться про засвоєння інформації, яка сприяє як набуттю педагогічної майстерності викладачем у розвитку моральності студентів, так і формуванню професійно-моральних цінностей саме в економічній галузі. Відправною точкою в удосконаленні соціально-виховної складової змісту психолого-педагогічних дисциплін виступали положення про те, що виховання студентства є своєрідним соціальним процесом (П. Сорокін,

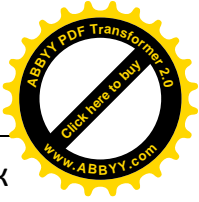
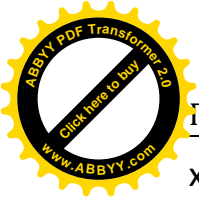
Я. Щепанський), соціальне виховання у вищій школі є проблемою самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення особистості майбутнього фахівця (А. Макаренко, І. Матюша), оптимальним у вихованні є те, що результативність виховного процесу визначається узгодженою дією зовнішніх і внутрішніх факторів (А. Дорошенко, А. Мудрик), виховання – це певна соціальна взаємодія, яка базується на принципах співробітництва (І.Зязюн, А. Капська, В. Сухомлинський) [1, 12].

Основними труднощами виховання професійно-моральних цінностей є формування мотивації до цього процесу через суперечливість суспільно-політичних та соціально-економічних чинників, обмеженість у часі аудиторної роботи, недостатні можливості створення емоційного психологічного клімату, оскільки засоби для цього часто знаходяться за рамками вищого навчального закладу.

Тож, другою педагогічною умовою є *організація виховної діяльності морального змісту в умовах аудиторної та позааудиторної роботи*. Йдеться про їх інтеграцію, позаяк тільки вона забезпечує необхідну ґрунтовність знань та виховання професійно-моральних якостей. Звернувшись до етимології поняття «інтеграція», можемо трактувати, що в перекладі з латинської «integratio» воно означає «об'єднання в ціле окремих частин». Новий тлумачний словник української мови пояснює цей термін, як об'єднання чого-небудь в єдине ціле [5].

Тож, реалізація другої умови передбачає поєднання форм і методів аудиторної і позааудиторної роботи. До аудиторної (регламентованої) роботи ми відносили вивчення питань під час лекцій, проведення семінарських та практичних занять, індивідуальних консультацій з викладачем, конференцій та олімпіад, складання іспиту тощо. Позааудиторна робота – це спеціально організовані та цілеспрямовані позааудиторні заняття, система пізнавальних, виховних заходів, метою яких є поглиблення й розширення знань, одержаних в умовах навчального процесу, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок [6, 167].

Провівши ретельний аналіз стану сформованості професійно-моральних цінностей у магістрантів, позааудиторної діяльності вищих закладів освіти, дійшли висновку, що традиційним формам і методам цієї роботи (круглі столи, диспути, бесід) часто притаманний розрізнений

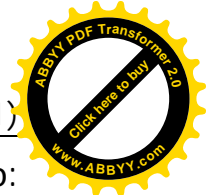
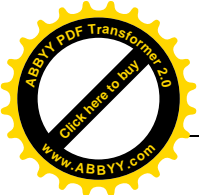
характер. Така робота не є системною, не завжди простежується зв'язок між аудиторною та позааудиторною роботою. Отже, виникає потреба в таких структурах, які б забезпечили комплексність та системність вирішення проблеми формування професійно-моральних цінностей на основі *концепції рефлексивного підходу* та принципу *подвійної когнітивної мети*. Вирішенням проблеми стали Школа професійного розвитку та Центр психолого-педагогічних студій.

В експериментальному дослідженні забезпечення інтегрованості формування професійно-моральних цінностей відбувалося через відвідування студентами лекційних і практичних занять та їх участь у Школі професійного розвитку, Центрі психолого-педагогічних студій, які діяли у позанавчальний час. Цю педагогічну інтеграцію доцільно вважати внутрішньою, позаяк має місце взаємопроникнення змісту професійно-морального виховання через аудиторні та позааудиторні форми і методи роботи, які є логічним продовженням одне одного.

Отже, засвоєння відбувалося на двох рівнях: пізнавальному та практичному. Мається на увазі глибоке опанування знаннями про моральні категорії та вироблення практичних умінь моральної поведінки. Виховна робота зі студентами сприяла поглибленню розвитку професійно-моральних цінностей у майбутніх магістрів. В перспективі вони зможуть передати їх своїм вихованцям.

Формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів може стати ефективним процесом за умови *реалізації новітніх технологій морального виховання професійно-освітньої галузі*. Такими технологіями є *передусім знаково-контексте та лабораторно-клінічне навчання*. Їх реалізація забезпечує здійснення виховання в процесі навчання.

Деякі вчені, зокрема Г. Селевко, розглядають виховання в процесі навчання, як технологію, приписуючи авторство німецькому педагогу і психологу Й. Гербарту. Під час виховуючого навчання досягається оптимальний зв'язок між привласненням учнями знань, умінь і навичок, засвоєнням досвіду творчої діяльності та формуванням емоційно-ціннісного ставлення до світу, один до одного, до засвоюваного навчального матеріалу [8, 504]. Гербарт стверджував, що «з думок випливають емоційні відчуття, а з них – принципи і вчинки», і що виховувати можна тими ж способами, що й учити.

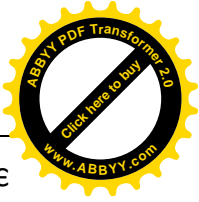
Відомо, що навчання визначається ключовою формулою: «свідомість – мислення – знання – діяльність». Виховання ж – «цінності – ставлення – поведінка». Але ж, педагогічний процес є цілісним явищем, який нероздільно включає як навчання, так і виховання, котрі є діалектично пов'язані, тісно переплітаються між собою. Виховання в процесі навчання передбачає єдність освітніх і виховних завдань. Отже, обґрунтовані технології *знаково-контекстного та лабораторно-клінічного навчання*, хоч і є навчальними технологіями, проте здійснюють виховний вплив, в тому числі на розвиток моральності.

Концепція знаково-контекстного навчання, яка успішно використовується у формуванні моральних якостей майбутніх економістів, започаткована в дослідженні А. Вербицького. Виходячи з ретельного аналізу процесу підготовки фахівця у навчальному закладі, вчений дійшов висновку, що вона може «зняти» так звані «проблемні точки» професійного навчання, а також прогнозувати процеси розвитку у сфері професійної освіти.

Необхідно, щоб кожне нове поняття, яке вводить викладач, перебудовувало структуру минулого досвіду особистості, орієнтувало її на ситуацію майбутнього професійного використання знань. Навіть у звичайній ситуації люди по-різному змушені користуватись продуктами нагромадженого досвіду. Отже, з'являється можливість мислити творчо. А в нестандартних ситуаціях для їх розв'язання виявляється замало існуючих знань [2]. І це спонукає до набуття нових знань. Отже, створюється проблемна ситуація. У цій ситуації невідоме задає той самий параметр, якого не має традиційне навчання. І на відміну від «школи пам'яті» тут стверджується «школа мислення», оскільки мислення – це звернення до майбутнього, до ще невідомих ситуацій, нестандартних і несхожих на навчальні завдання [3].

Отже, модель знаково-контекстного навчання є теоретично обґрунтованим вибором та реалізацією форм і методів активного навчання у вищій школі з орієнтацією на модель фахівця.

Ще однією продуктивною технологією морального виховання студентів є лабораторно-клінічне навчання, яке передбачає формування професійних умінь і навичок студентів в умовах практичних занять, педагогічної практики. Як стверджують англійські дослідники, саме така модель забезпечує найефективніші підходи до розвитку фахових умінь і навичок майбутніх

учителів, позитивно впливає на розвиток педагогічного мислення, забезпечує гармонійний зв'язок між педагогічною теорією і практикою [7, 2].

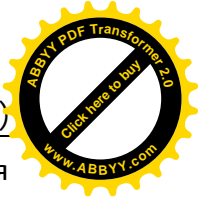
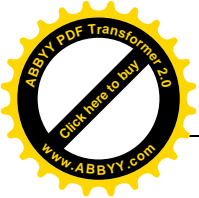
У нашому дослідженні є доцільним використання таких моделей лабораторно-клінічної роботи зі студентами, як мікрОВикладання, рефлексивне викладання, симуляції, Школа професійного розвитку. Формувальний експеримент дав змогу апробувати ефективність педагогічних умов та реалізувати прогностичну модель розвитку професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів у процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили ефективність впровадження педагогічних умов. В експериментальних групах, де навчально-виховний процес вибудовувався на розроблених нами педагогічних умовах, відбулися помітні позитивні зрушення у рівнях сформованості в магістрантів професійно-моральних цінностей: високий рівень – 61 % середній рівень – 34,3 %, низький – 4,7 %. Натомість у магістрантів контрольних груп відсутніх якісних і кількісних змін не відбулося: високий рівень – 27,9 %, середній – 50,9 %, низький – 21,2 %.

Висновки. Отже, такі методики роботи є корисними, позаяк активізують сприйняття студентами навчального матеріалу, сприяють вдосконаленню взаємодії учасників навчально-виховного процесу; надають можливість моделювання реальних ситуацій у контексті майбутньої професійної діяльності; формують економічне мислення, культуру, професійно-моральні цінності. Перспективи подальших досліджень, на нашу думку, полягають в удосконаленні організації спеціальної роботи і самоосвітньої діяльності, спрямованих на формування моральних якостей фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баб'як Ж. В. Діагностика соціально-виховного процесу як умова соціалізації студента вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Ж. В. Баб'як. – Луганськ, 2004. – 20 с.
2. Бурдейна Л. І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 / Бурдейна Людмила Іванівна. – Тернопіль, 2005. – 207 с.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособие / А. А. Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
4. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К., Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
5. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 1. – [2-е вид.]. – К. : Аконті, 2006. – 793 с.
6. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.

7. Погребняк Н. М. Провідні тенденції фахової підготовки майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в країнах Західної Європи / Н. М. Погребняк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія / Крим. гуманіт. ун-т. – Ялта, 2009. – Вип. 22, ч. 1. – С. 158–164.

8. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 2 / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

9. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Харків : Школа, 2006. – 1008 с.

РЕЗЮМЕ

А. Е. Коваль. Педагогические условия формирования профессионально-нравственных ценностей магистрантов высшей экономической школы.

В статье исследована проблема формирования профессионально-нравственных ценностей в процессе психолого-педагогической подготовки. На основе анализа философской, психологической и педагогической литературы раскрыты научные подходы к воспитанию профессионально-нравственных ценностей, обоснованы педагогические условия формирования профессионально-нравственных ценностей будущих магистров высшей экономической школы.

Ключевые слова: профессионально-нравственные ценности, формирование профессионально-нравственных ценностей, педагогические условия, педагогическая интеграция, психолого-педагогическая подготовка будущих магистров высших учебных заведений экономического профиля.

SUMMARY

O. Koval. Shaping the professionally-moral values of master's degrees of higher educational establishments of economic type.

This article examines the problem of shaping the professionally-moral values of future master's degrees of higher educational establishments of economic type in the process of psychological and pedagogical preparation. Based on the analysis of philosophical, psychological and pedagogical literature revealed scientific approaches to vocational education and moral values are grounded pedagogical conditions of formation of the professional and moral values of future Masters School of Economics.

Key words: morally professional values, shaping of the morally professional values, pedagogical conditions, psychological and pedagogical training values of the future master's degrees of higher educational establishments of economic type.

УДК 377–37.01:004

О. В. Кузнецова

Донецкий институт железнодорожного транспорта

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

У статті досліджено методи використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання політології. Доведено, що впровадження новітніх технологій активізує пізнавальну діяльність та підвищує мотивацію студентів технічних вищих навчальних закладів до вивчення дисциплін соціально-гуманітарного профілю.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, викладання політології, навчальний процес